

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาพระพุทธศาสนา
เรื่อง อริยมรรค มีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่
โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)^{*}
A STUDY OF LEARNING ACHIEVEMENT ON THE NOBLE
EIGHTFOLD PATH IN BUDDHISM USING 5E INQUIRY-BASED
LEARNING MODEL FOR GRADE 7 STUDENTS AT MUANGKHAH
PITTAYAKHOM SCHOOL, PHRAE PROVINCE

พระวรชัย สมนึก, Phra Worachai Somnuek
วัดน้ำเลา อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่
Wat NamLao, Rong Kwang Districtn,
Phrae Province

พระพงศ์ทัศน์ ทุมพิลา, Phra Pongsatas Thumpila
วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
Wat PhraBatMingMueang Worawihan,
Mueang Phrae District, Phrae Province

พฤทธิ อินจันทร์, Parit Injan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus
E-mail : wrchaysmnuk92@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่

^{*} Received 7 June 2026; Revised 19 June 2026; Accepted 21 June 2026

พิทยาคม จังหวัดแพร่ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 33 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินสร้างเครื่องมือโดยศึกษาเนื้อหาเรื่องอริยมรรค มีองค์ 8 จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า t-test แบบ Dependent

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) คะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.70 ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.28 คะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 14.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.24

2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรค มีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคมโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หลังเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, อริยมรรคมีองค์ 8, การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E), รายวิชาพระพุทธศาสนา, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Abstract

The objectives of this quantitative research were 1) to study the learning achievement on the Noble Eightfold Path in Buddhism course of Grade 7 students at Muangkhai Pittayakhom School, Phrae Province, using 5E Inquiry-Based Learning Model, and 2) to compare their learning achievement before and after the instruction. The sample consisted of 33 Grade 7 students (classroom no. 1/1) of Muangkhai Pittayakhom School in the 2025 academic

year, selected through purposive sampling. The research instruments included (1) lesson plans for Buddhism course on the topic of Noble Eightfold Path, and (2) a 20-item, 4-multiple-choice learning achievement test developed by the researcher based on the content of the Noble Eightfold Path. Data were analyzed using statistical measures, including mean, standard deviation, and a dependent t-test.

The findings were as follows:

1) Grade 7 students showed an increase in learning achievement. The pretest mean score was 8.70 with a standard deviation of 3.28, while the posttest mean score was 14.91 with a standard deviation of 3.24.

2) The comparison of students' learning achievement before and after learning using 5E Inquiry-Based Learning Model indicated that the posttest scores were significantly higher than the pretest scores at the .05 level of statistical significance.

Keywords: Learning Achievement, The Noble Eightfold Path,
5E Inquiry-Based Learning, Buddhist Studies, Grade 7 Students

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยมีได้มุ่งเพียงสร้างคนให้มีความรู้ทางวิชาการเท่านั้น หากยังมุ่งพัฒนาคนให้มีปัญญา คุณธรรม และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 3-5) โดยเฉพาะการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ การแก้ปัญหา และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนจึงไม่ใช่เพียงผู้รับสารจากครูสอน แต่เป็นผู้มีบทบาทร่วมในการสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติจริง การจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากรูปแบบการสอนแบบเดิมที่เน้นการบรรยาย ไปสู่การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม คิดเป็น ทำเป็น และเรียนรู้เป็น (ทิตินา แหมมณี,

2564, น. 121-125) กระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย สามารถเชื่อมโยงความรู้กับบริบทชีวิตจริง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

รายวิชาพระพุทธศาสนาเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันเป็นรากฐานของการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญาและคุณค่าภายใน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น. 3-5) โดยเฉพาะหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ประกอบด้วยหมวดปัญญา สីล และสมาธิ อันเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านความคิด พฤติกรรม และจิตใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559, น. 817-826) หลักธรรมดังกล่าวมีใช้เพียงเนื้อหาสำหรับศึกษาเชิงทฤษฎี แต่เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิต การพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสงบสุข การเรียนรู้เรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 จึงควรมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถวิเคราะห์เหตุผล เห็นคุณค่าของหลักธรรม และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน หากมุ่งเน้นเพียงการบรรยายและการท่องจำ อาจทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการพิจารณาและลงมือปฏิบัติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่มุ่งให้เกิดปัญญาจากการรู้ การพิจารณา และการภาวนา (อง.ตัก. (ไทย) 20/65/230) ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้สืบค้น คิดวิเคราะห์ อภิปราย และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้การเรียนรู้พระพุทธศาสนาเกิดคุณค่าเชิงปัญญาและการปฏิบัติอย่างแท้จริง

รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าสามารถส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ทิตนา แคมมณี, 2560, น. 141-145) เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการคิดและลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement) ที่ช่วยกระตุ้นความอยากรู้และเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้า ทดลอง และสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) ที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจอย่างมีเหตุผล ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) ที่เน้น

การประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ และขั้นประเมินผล (Evaluation) ที่ช่วยสะท้อนผลการเรียนรู้และตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน กระบวนการทั้ง 5 ขั้นนี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การอภิปรายอย่างมีเหตุผล และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้การเรียนรู้มีความหมายและคงทนมากยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562, น. 28-34) การนำรูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจและสอดคล้องกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา เพราะช่วยเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับความรู้มาเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลุ่ม การอภิปราย การตั้งคำถาม และการคิดวิเคราะห์หลักธรรมอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนไม่เพียงจดจำองค์ประกอบของอริยมรรคมีองค์ 8 เท่านั้น แต่สามารถเข้าใจความหมาย เห็นความสัมพันธ์ของหลักธรรมแต่ละข้อ และนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งรูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพิจารณาไตร่ตรอง การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (อง.ตึก. (ไทย) 20/65/230) จึงนับเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้ ทักษะ และคุณธรรมควบคู่กันอย่างสมบูรณ์

โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ เป็นสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม ควบคู่กับการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเป้าหมายของการศึกษา แต่จากการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา พบว่าผู้เรียนบางส่วนยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเนื้อหาเรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 อยู่ในระดับที่ควรพัฒนา โดยเฉพาะด้านความเข้าใจเชิงวิเคราะห์และการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบเดิมอาจยังไม่เอื้อต่อการสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของผู้เรียนเท่าที่ควร ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนจึงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น จึงเลือกใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มาเป็นนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กระบวนการคิด และการนำหลักธรรมไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเรียนรู้เชิงรุกและการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจาก

รูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ สืบค้น และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง อันส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ผลการศึกษาครั้งนี้จึงคาดว่าจะประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีปัญญา คุณธรรม และดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) มีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่

- 1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มุ่งศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) โดยดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบ 5E และทดสอบหลังเรียน (Posttest) จากนั้นเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการทดลอง

- 2) กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ งานวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษา คือ โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1

โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 33 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 ประเภท ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) จำนวน 1 แผน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสารหลักธรรม และแนวคิดการจัดการเรียนรู้ 5E ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง และ (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ซึ่งสร้างตามจุดประสงค์การเรียนรู้และผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมืออย่างเป็นระบบ ทั้งการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) การทดลองใช้เพื่อหาค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตร KR-20 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9376 แสดงว่าเครื่องมือมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) วิธีดำเนินการทดลอง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเองตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยเริ่มจากการให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) เพื่อวัดความรู้พื้นฐานก่อนการทดลอง จากนั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ครบ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจ โดยกระตุ้นผู้เรียนผ่านคำถามและสถานการณ์ปัญหา ขั้นสำรวจและค้นหา โดยให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าและทำกิจกรรมกลุ่มเกี่ยวกับอริยมรรคมีองค์ 8 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป โดยให้นักเรียนนำเสนอองค์ความรู้และอภิปรายร่วมกัน ขั้นขยายความรู้ โดยประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคกับสถานการณ์จำลองในชีวิตจริง และขั้นประเมินผล โดยใช้ใบงาน แบบทดสอบ และการสะท้อนความคิดเพื่อประเมินความเข้าใจของผู้เรียน หลังเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Posttest) เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับคะแนนก่อนเรียนและวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่อไป

5) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อวิเคราะห์ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และใช้สถิติทดสอบทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Dependent t-test) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน อันเป็นการทดสอบความแตกต่างของผลการ

จัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ว่าส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหรือไม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6) การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเสนอ ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)” โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Presentation) เพื่อแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน รวมทั้งผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำเสนอผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างเป็นลำดับ เพื่อให้เห็นผลของการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ ที่เรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.70 คะแนน และคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.91 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นสำรวจและค้นหา ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป ขั้นขยายความรู้ และขั้นประเมินผล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย เกิดความเข้าใจในหลักธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 อย่างลึกซึ้ง และสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น กล้าคิด กล้าแสดงออก และร่วมมือกันในการสืบค้นความรู้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

2. จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบค่า t-test แบบ dependent พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.70 คะแนน

และคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.91 คะแนน ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการสืบเสาะอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาหลักธรรมอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายชิ้นที่ยืนยันว่ารูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกระดับชั้น

อภิปรายผลการวิจัย

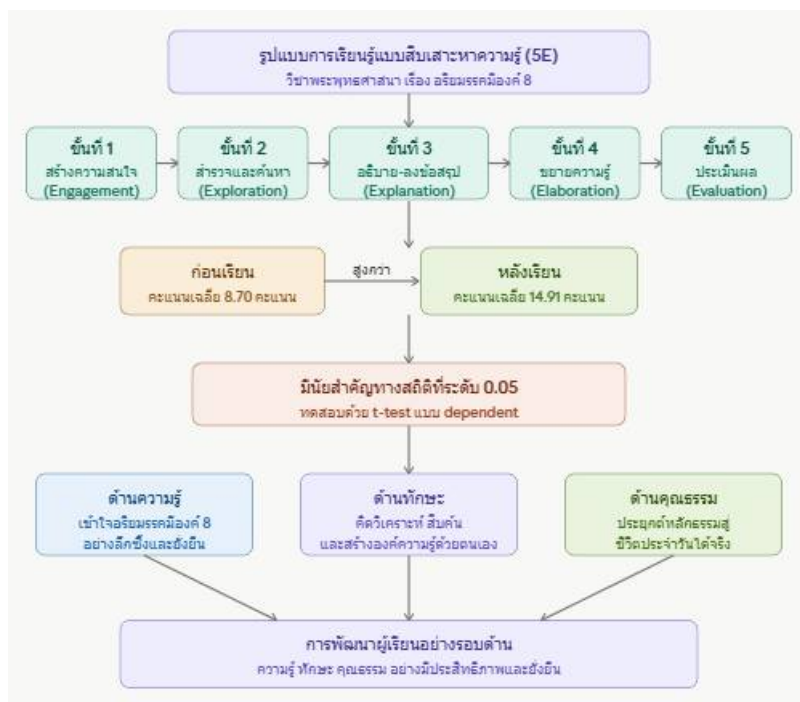
1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่ ที่เรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 8.70 คะแนน และหลังเรียนเท่ากับ 14.91 คะแนน สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้แบบ 5E เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการตั้งคำถาม การสำรวจค้นคว้า การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสรุปองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นตอน ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาหลักธรรมอย่างลึกซึ้งมากกว่าการเรียนรู้แบบบรรยายเพียงอย่างเดียว อีกทั้งกิจกรรมยังส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงเหตุผล และการประยุกต์ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการนำหลักธรรมไปใช้จริง จึงนับได้ว่ารูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาให้เกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม การศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฬารพร ศรีรังสรรค์ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า 1. กระบวนการสอนโดยวิธีการการจัดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.41/88.21 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และ 2. ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนดีกว่าก่อนเรียน โดยวิธีการการจัดการเรียนการสอนแบบการสืบเสาะหาความรู้ (5E) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การทดสอบค่า t-test แบบ dependent พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ถกเถียง และสรุปความรู้ร่วมกันอย่างมีเหตุผล ทำให้ความรู้ที่ได้รับมีความมั่นคงและคงทนมากยิ่งขึ้น การศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาหัสสรินทร ปญญาวุฑโฒ (รองศักดิ์) (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5E รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน (equation=4.97. S.D.=0.18) รองลงมา คือ ด้านการสอน (equation=4.89. S.D.=0.46) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (equation=4.89. S.D.=0.30) และด้านเนื้อหา (equation=4.81. S.D.=0.61) ตามลำดับ 2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E รายวิชาพระพุทธศาสนา ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า หลังเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ความพึงพอใจการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทั้ง 5 ขั้นตอนนั้น ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ การสืบค้น และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีความหมายและยั่งยืน สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน ม่วงไข่มุกพิทยาคม จังหวัดแพร่ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ได้ดังนี้ 1) รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา 2) กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความสนใจ การสำรวจและค้นหา การอธิบาย และลงข้อสรุป การขยายความรู้ และการประเมินผล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ อย่างแข็งขันและมีความหมาย 3) นักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบ 5E มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเฉลี่ย 8.70 คะแนน และหลังเรียนเฉลี่ย 14.91 คะแนน แสดงให้เห็น พัฒนาการที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน 4) ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนมีความ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยใช้การทดสอบค่า t-test แบบ dependent 5) รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การสืบค้นข้อมูล และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ 6) นักเรียนสามารถ เชื่อมโยงหลักธรรมอริยมรรคมีองค์ 8 กับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความหมาย และเกิดคุณธรรมจริยธรรมที่ยั่งยืน 7) องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้นำไปสู่การพัฒนา

ผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ สืบค้น และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้สอนควรส่งเสริมกิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเชื่อมโยงเนื้อหากับสถานการณ์จริง พร้อมทั้งจัดเวลาและกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน นอกจากนี้ ควรนำรูปแบบดังกล่าวไปพัฒนาต่อยอดในเนื้อหาพระพุทธศาสนาเรื่องอื่น เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กระบวนการคิดวิเคราะห์ และการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

1.2 ผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสืบค้น อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเชื่อมโยงหลักอริยมรรคมีองค์ 8 กับการดำเนินชีวิตจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม 3) สถานศึกษาควรสนับสนุนการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 5E ร่วมกับสื่อ นวัตกรรม และกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้อื่น เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมและมีประสิทธิผลสูงสุดสำหรับผู้เรียน

2.2 ควรขยายการวิจัยไปสู่เนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องอื่น หรือศึกษากับผู้เรียนในระดับชั้นที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลและต่อยอดองค์ความรู้ทางการจัดการเรียนการสอน

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลของการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 5E ต่อทักษะด้านอื่น เช่น การคิดวิเคราะห์ คุณธรรมจริยธรรม และการนำหลักธรรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดประโยชน์เชิงพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จุฬาร ศรียังสรรค์. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์. 6(2), 358-372.
- ทิตนา แหมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แหมมณี. (2564). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 26. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. กรุงเทพมหานคร : ผลิธัมม์.
- พระมหาหรรษาภรณ์ ปญฺญาวุฑฒ (รองคึกคัก). (2568). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบ สืบเสาะหาความรู้ 5E รายวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย. วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม. 12(1), 183-195.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

